

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

4 שיחה ממרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א • יום רביעי לסדר ויקרא תשע"א

הוא בטוח, מחשבות כאלה זה אסון! היצר הרע הוא שמפתה לחשוב כך, ושמחה כזו אינה שמחה של מצוה אלא גאוה.

לכן צריך להיזהר בשמחה שבאה מחמת ידיעת המעשים הטובים, שתהא עיקר השמחה במה שהוא יכול לעשות עוד מעשים טובים, וכמו ששמעתי פעם מאאמו"ר זצ"ל כי בפעם הראשונה שלמד גמרא בילדותו לבד, שמח שמחה גדולה, כי מעכשיו יוכל כבר לסיים את השי"ס בעצמו, כך אדם צריך לשמוח במה שהוא יכול לגמור את השי"ס ואחר כך לחדש חידושים, יש סוגיות עמוקות שאפשר לחדש שם, אך לא יחשוב שכבר הגיע לשלמות, אלא יהיה רעב לדברי תורה, והרעב הזה משביע ומקדש את האדם ונותן שמחה בלבו, כי אינו כמו פנסינר השרוי בדיכאון וחוסר מעש אלא יש לו מה לעשות, ללמוד תורה ולהוסיף מעשים טובים, ובזה הוא שמח.

ונמצא כי אמנם יש מעלה גדולה בשמחה, אך השמחה עלולה גם לגרום לירידה בדרגה, וכפי שהאריך בחובת הלבבות שער ייחוד המעשה בכל מיני חשבוניות שעלול היצר הרע לפתות את האדם, בדברים שהם מצוה, אך מחמת טעויות היצר בהם, עלול האדם לרדת ממדרגתו.

והנה כתוב בפסוק (הושע יד, י) "כי ישרים דרכי השם וצדיקים ילכו בסוּפְּעִים יכשלו בסוּ", וחשבתי לפרש בזה, כי שלא כדרך ישרה בגשמיות - כביש ישר וכדומה - שכולם הולכים בו ואינם נכשלים, לא כן דרך ישרה של דרכי השם, שהיא דרך ההצלחה, כמו שמחה של מצוה, שנותנת חיזוק לאדם להמשיך במעשיו הטובים, "צדיקים ילכו בה" - כי צדיק, דהיינו מי שהוא בעל מידות טובות, אינו משוחד משום דבר ואינו טועה לרמות את עצמו שהוא כבר מושלם, כי הוא יודע את האמת - שהיא מידת הענווה - שעדיין אינו מושלם, אבל "פושעים יכשלו בה" - כי רשע שהוא בעל גאוה ויש לו ביטחון עצמי חושב שהוא מושלם, והשמחה הזו שהיא דרך ישרה לצדיקים, לרשע היא דרך גרועה, כי מפני מידותיו הרעות יחשוב שהוא מושלם ויהיה יותר רשע.

וכעין זה מצינו להגר"א (משלי יט, ט; הובא באבן שלמה) שפירש מאמר חז"ל (שבת פח, ב) "למיימינים בה סמא דחיי למשמאילים בה סמא דמותא", שהתורה היא כוח המצמיח, וכמו גשם היורד על הארץ בשווה אך פעולתו לפי המקבל, מקום שזרוע חיטים מחמתו יצמחו שם חיטים, ומקום הזרוע סם המוות תצמיח סם המוות מחמתו, כך התורה משפיעה על כל אחד לפי מידותיו, אם הוא בעל מידות טובות התורה מחזקת את מידותיו הטובות, ואם הוא בעל מידות רעות התורה מחזקת את מידותיו הרעות - "צדיקים ילכו בה" ופושעים יכשלו בה".

לכן אדם שלומד לשם מטרה, אם התורה אינה עיקר אצלו, וכל לימודו הוא מחמת איזה מידה, כמו חמדת הממון והכבוד, הרי אף על פי שהלימוד לשם כסף וכבוד הוא שלא לשמה כשר, אין הדבר מותר אלא אם עיקר כוונתו היא לשמה, ואפילו אם בסוף לא יקבל את הכסף והכבוד שביקש, אינו מתחרט על מה שלמד, כגון אם אחד עושה מבחנים ומקבל פרסים, אין הדבר ראוי אלא אם גם כאשר

אנו עוסקים עכשיו בשמחה, בחודש אדר שמרבים בשמחה, ועלינו לדעת מהו הדבר שגורם שמחה, הנה אדם שמח בחלקו - כשיש לו חלק טוב הוא שמח בו, אך מהו החלק הטוב הגורם שמחה לאדם? ודאי שלא דברים גשמיים ככסף או עשירות, כי בדרך כלל מי שהוא עשיר אינו שמח, אם יש לו מנה רוצה מאתים, ותמיד הוא מרגיש שחסר לו ואינו יכול לישון רגוע כמו שכתוב (קהלת ה, יא) "והשבע לעשיר איננו מניח לו לישון", בפרט שהוא גם מפסיד הרבה פעמים, והרי הוא עסוק תמיד ברדיפה אחר הממון, עם תכניות להרוויח עוד ועוד, וכיצד יוכל לשמוח.

הן כבר הביא המסילת ישרים בפרק א' את דברי המדרש (קה"ר ו, א) "וגם הנפש לא תמלא, משל למה הדבר דומה, לעירוני שנשא בת מלך, אם יביא לה כל מה שבעולם, אינם חשובים לה כלום, שהיא בת מלך. כך הנפש, אילו הבאת לה כל מעדני עולם, אינם כלום לה, למה שהיא מן העליונים", כי הנפש הרוחנית איננה שמחה בדברים גשמיים, אלא ברוחניות, ונדיר מאד שיהיה אדם שמח בחלקו מחמת דברים גשמיים.

והדברים שגורמים שמחה אמיתית הם הדברים הרוחניים, כמו דברי תורה המשמחים את הלב, כאמור (תהלים יט, ט) "פקודי השם ישרים משמחי לב", והרי הם נותנים הרגשה של שביעה, כלשונם ז"ל (ברכות יד, א) "המשביע עצמו מדברי תורה", וכך כל המצוות ומעשים טובים נותנים הרגשה נעימה מאד, וכן בשבת מרגישים נעימות מיוחדת מחמת קדושת השבת, ויש נשים פשוטות שמצטערות בצאת השבת ומחכות כבר לשבת הבאה, כי מרגישים את הנשמה היתירה, ואם כן שייך שמחה בחלקו מחמת הדברים הרוחניים הנותנים שמחה בלב האדם.

ויש עוד חלק נוסף של שמח בחלקו מתוך חשבוניות, אם אדם יודע את מעשיו הטובים ושמח בהם, וכמו שכתב במסילת ישרים פי"ג "שיעלה לפניו זיכרון כלל מעשיו וישקול אותם כמו כן במאזני המשקל הזה לראות מה יש בהם מהרע למען ידחה אותן, ומה מן הטוב להתמיד בו ולהתחזק בו", וכן כתב בחובת הלבבות (שער הכניעה פ"ט) שהכרת המעשים הטובים נותנת חיזוק לאדם להמשיך במעשיו הטובים מתוך שמחה של מצוה, כי על ידי שידע את מעשיו הטובים, יקבל כח ומרץ להמשיך הלאה בהם.

אכן יש גם סכנה בזה, כי אדם שרואה את מעשיו הטובים ומרגיש את חשיבותו, עלול הוא להרגיש שהוא כבר צדיק ומושלם ומה חסר לו עוד, ונראה לו לפי ראות עיניו שהוא עושה יותר מאחרים, הוא לומד יותר טוב ומתפלל יותר בכוונה ועושה חסד יותר מהם, וכבר הוא מחשיב את עצמו יותר מהם.

מרן ראש הישיבה הגר"ד פוברסקי זצ"ל היה רגיל לומר בשם המשגיח ממיר הגה"צ ר' ירוחם זצ"ל, כי אדם שמרגיש בעצמו שהוא מושלם (א פארטיקער) זה הכי גרוע שיכול להיות, אם אדם רגוע וחושב לעצמו אני כבר מושלם ולא חסר לי כלום, אני עושה מעשים טובים ובטוח אני כי בשמים לא יהיו שום טענות עליי, ביום הדין אני בטוח שאלך ישר לגן עדן, אינני מפחד מהגיהנום והעולם הבא שלי

ההלל אלא ביום טוב הראשון ולילו. למה משום בנפול אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך", ועוד אמרו (סנהדרין לט, ב) "מאי דכתיב ולא קרב זה אל זה כל הלילה באותה שעה בקשו מלאכי השרת לומר שירה לפני הקב"ה אמר להן הקב"ה מעשה ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה".

נמצינו למדים כי אסור לשמוח במפלת השני, בפרט בפורים חשוב מאד להיזהר בזה, יש כאלה שיש להם גירסא דינקותא בזה, שראו אחרים שעושים כך, וחשבו שזה דבר טוב מאד, ומתוך החיקוי גם הם עושים כך, ואומרים לעצמם, אם כולם עושים גם אני יכול, אבל יותר ראוי לחשוב לעצמו, וכי אם כולם לא מבינים גם אני צריך שלא להבין? הרי אני יכול כן להבין, וכל אחד צריך להתבונן בעצמו על הנהגתו בזה.

ולפעמים רואים אנשים גדולים שעושים דברים ויש להם איזה סיבה, ולא יודעים מה היא הסיבה שהביאתם לעשות כך, אבל אי אפשר ללמוד מזה לאחרים, וכמו שאמרו (ב"ב קל, ב) אין למדים הלכה מפי מעשה, כי יכול להיות שהייתה איזה סיבה פרטית שאינה שייכת במקום אחר, וייתכן שאותו מעשה ייחשב מצוה לאחד וחטא לשני, וצריך לבדוק בכל מקרה לגופו אם צריך לעשות כך או לא, וההלכה אינה נלמדת מתוך מעשה, אלא מהשולחן ערוך ומספרי המוסר, בהם מפורש מה הם המידות הטובות, ומה היא הדרך הישרה.

וההולך בדרך הישרה תמיד הוא מרוויח, וכמו שסיפר לי נהג מונית מחדרה, ששם בתחנת המוניות יש תור בין הנהגים מי ייסע קודם ומי אחר כך, והסדרן שם לפעמים מקדים את אחד מהנהגים שהוא ידיו לפני האחרים בתור, ויש נהגים שכועסים ומתווכחים על מה שעקפו את תורם, אבל הנהג ההוא שדיבר עימי סיפר כי הוא אף פעם לא היה מתווכח, והיה מוותר על תורו, ותמיד היה מרוויח משתיקתו, ופעם אחת לאחר שוויתר היו צריכים נסיעה מחדרה לירושלים, והרוויח בכפל כפליים מנסיעה זו שיש בה רווח גדול מאד.

כך הם דרכי שמיים, לפי מה שהאדם מתנהג עם אחרים, ככה מתנהגים עימו בעולם הזה מן השמיים, וכמו שאמרו חז"ל (ירושלמי פאה א, א) כי דורו של אחאב שהיו בעלי מידות טובות, שהיו הרבה אנשים שידעו על מאה הנביאים שהוחבאו בשתי מערות, ואף על פי כן לא היה מי שסיפר והלשין עליהם לאיזבל, ובזכות מידותיהם הטובות היו מנצחים במלחמה, שזהו שכר בעולם הזה עבור המידות הטובות, אבל בדורו של דוד המלך, שהיו שם בעלי לשון הרע כמו דואג האדומי, לא היו מנצחים במלחמה.

למדים אנו כי ככל שיתנהג אדם יותר במידות טובות, כך יזכה יותר לשכר העולם הזה, ומכל מקום אין זה אלא "פירותיהן בעולם הזה", ולא הפסיד את הקרן הקיימת לו לעולם הבא, ורק רשעים אוכלים את הקרן בעולם הזה, מפני שעיקר שאיפתם היא לחיי העולם הזה, אבל אנחנו שאנו רוצים את חיי העולם הבא, הרי אנו זוכים לשכר בעולם הזה וגם בעולם הבא, פירות השכר עבור מידות טובות מקבלים בעולם הזה, אבל הקרן שמורה וקיימת לעולם הבא, זו היא מעלת המידות הטובות, ומי שחי עם הנהגה כזו הוא תמיד שמח.

יעזרנו הקב"ה שה"מריבים בשמחה" יימשך כהלכתו לא רק בפורים אלא כל השנה נהיה בשמחה בעזרת השם.

ייכשל לבסוף ולא יקבל את הפרס לא יתחרט על מה שלמד, אלא ישמח בלימודו גם בלא קבלת הפרס, אבל אם כשלא קיבל פרס הוא תוהא על הראשונות ומתחרט ואומר בשביל מה למדתי ומדוע התאמצתי, הרי זה שלא לשמה ממש, שהוא לומד רק בשביל התאוות והתמדות שביקש, והתורה מחזקת אצלו את המידות הרעות, ואינה סם חיים אלא להיפך חלילה.

ורציתי לעורר על דבר נוסף, שכמדומה אין זה נוגע לנמצאים כאן, אבל חשוב מאד לדעת זאת, כדי להסביר לאחרים את חומרת העניין.

הנה בפורים יש שמורים היתר לעצמם לשמוח על חשבון אחרים, וחושבים שמקיימים מצות פורים עם אונאת דברים, או שסתם עושים ליצנות ממישהו, וכן יש מי שכועס על חברו ומבקש להיפרע ממנו בפורים, ופוגע בו בדיבור או בכתב, וסבור הוא שבזה ישמע הלה מה טיבו וכאלו "יחזור בתשובה" לפי כוונתו... צריכים לדעת שאין שום היתר לזה, ואונאת דברים אסורה גם בפורים, והשמחה הזו אינה 'שמחת פורים' אלא 'שמחה לאיד', ששמח במה שחברו מצטער, ונהנה מהאכזריות, האכזריות נותנת לו הנאה.

וכמו שאמרו חז"ל (תענית ת, א) על מספר לשון הרע, "אמר רב אמי מאי דכתיב אם ישך הנחש בלא לחש ואין יתרון לבעל הלשון, לעתיד לבוא מתקבצות ובאות כל החיות אצל הנחש ואומרים לו ארי דורס ואוכל זאב טורף ואוכל אתה מה הנאה יש לך, אמר להם ואין יתרון לבעל הלשון", מה יתרון לבעל הלשון? בעל הלשון אינו מרוויח כלום, ואמנם לשון הרע זהו דבר נעים מאד, אבל כמו הנחש שאינו מרוויח כלום ממה שהוא נושך כי עפר לחמו, ואף על פי כן הוא נהנה מהנשיכה, כך בעל הלשון שאינו יכול להתאפק מלדבר לשון הרע, הרי אינו מרוויח כלום בזה ורק מזיק לאחרים, ואף על פי כן הוא נהנה מזה, זה נקרא תאוות הרשע.

ושינוי בפרקי אבות (ד, יט) "שמואל הקטן אומר בנפול אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך פן יראה השם ורע בעיניו והשיב מעליו אפוי", למדנו שאסור לאדם לשמוח במפלתו של אויבו, וראיתי שהרבה נכשלים בזה ושמחים בנפול אויבם, אבל הפסוק הזהיר "בנפול אויבך אל תשמח", והטעם לזה כהמשך הפסוק "פן יראה השם ורע בעיניו והשיב מעליו אפוי". וכתבו המפרשים (רבינו יונה, רמב"ם, רע"ב) דהיינו שהקב"ה יסיר את הכעס מעל אויבך וישיבהו עליך, כי אם הוא אויבך מסתמא הוא לקוי בשנאת חנם וצריך להיענש על זה, אבל אם אתה שמח במפלתו, סופך שיעבור העונש ממנו אליך, אפילו שאתה רק שמח בלב, ואינך מדבר ולא עושה כלום, כיוון שאתה שמח במפלתו, זהו העונש.

ורבינו יונה באבות שם כתב עוד וזה לשונו: גרסת הספרים שמואל הקטן אומר, בנפול אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך. ומה בא להשמיענו שמואל הקטן, הלא פסוק שלם הוא ושלמה המלך אמרו, אלא שהיה רגיל שמואל לומר פסוק זה, מפני שהוא דבר הצריך ובני אדם נכשלים בו, כי גם בהיות האויב רשע אין לשמוח ברעתו, בלתי מפני השם לבדו, ר"ל כי גם הצדיק לא ישמח במפלת הרשעים, אך אם כוונת שמחתו מפני שמפלתו כבוד שמים הוא, ולא מפני שנאתו אותו, וכל שכן מי שמעשיו מקולקלים כמותו אם יגל לבו בהיכשלו רעתו רבה, ולמה הוא שמח והנה הוא כמותו, ועל כל זה נאמר, "בנפול אויבך אל תשמח", ולזה היה מתכוון שמואל הקטן לאומר תדיר, "עכ"ל.

ומצינו שאמרו חז"ל (ילקוט אמור תרנ"ד) "וכן אתה מוצא כל שבעת ימי החג אנו קורין בהן את ההלל אבל בפסח אין אנו קורין את

לעילוי נשמת רבינו הגדול
מרן ראש הישיבה הגאון האדיר
רבי דוד ב"ר שלום פוברסקי זצוק"ל
נלב"ע ו' אדר תשנ"ט
ת. נ. צ. ב. ה.
- הונצח על ידי אחד מתלמידיו שליט"א -